

VESLAVA ČIŽIK-PROKAŠEVA
Lietuvių kalbos institutas

Mokslinių tyrimų kryptys: sintaksinės hierarchijos, laisvieji antriniai predikatyvai.

DEPIKTYVŲ ŽYMĖJIMAS LIETUVIŲ KALBOJE

Marking of Depictives in Lithuanian

ANOTACIJA

Straipsnyje nagrinėjamas laisvųjų nerezultatinių antrinių predikatyvų (depiktyvų) žymėjimas lietuvių kalboje, trumpai apžvelgiamas depiktyvų skirstymas užsienio lingvistikos darbuose. Depiktyvai straipsnyje skirstomi į dvi grupes – sintaksinius ir semantinius, smulkiai aptariamos kiekvienos grupės išraiškos formos. Siekiama parodyti, kuo lietuvių kalbos depiktyvai skiriasi nuo kitų kalbų depiktyvų, ir papildyti duomenis, pateiktus lietuvių kalbos gramatikose ir sintaksės tyrimuose. Remiantis dažnumu, sudaromos depiktyvų formų ir kalbos dalių, kuriomis jie reiškiami, hierarchijos.

ANNOTATION

The article deals with the marking of secondary non-resultative predicates (depictives) in Lithuanian language. In this article, depictives are divided into two groups: syntactic depictives and semantic depictives, each group is discussed in detail: by every possible form of depictive. In this article, I laboured to show how depictives in Lithuanian language are different from depictives in other languages, and to supplement the data given in Lithuanian language grammars and studies of syntax. Based on the frequency of the use of certain depictives, two hierarchies are given: a hierarchy of cases of depictives and a hierarchy of forms of depictives.

0. ĮVADAS

Lietuvių kalbotyroje struktūrinei ir funkicinei gramatikai atstovaujantys autoriai (visų pirma minėtini Adelės Valeckienės straipsnis (1967), *Lietuvių kalbos gramatika* (1976), *Dabartinės lietuvių kalbos gramatika* (1996)), jau nagrinėjo antrinius

ESMINIAI ŽODŽIAI: antrinis predikatyvas, depiktyvas, depiktyvų žymėjimas.

KEYWORDS: secondary predicate, depictive, marking of depictives.

predikatyvus¹, tačiau jie savo darbuose neoperavo antrinės predikacijos sąvoka: sakinio lygmens sintaksinis reiškiny – antrinis predikatyvas – jiems tebuvo geriausiu atveju veiksmažodinės frazės dalis (tarininis / predikatyvinis pažymynys), bet neretai – tiesiog sudurtinio tarinio vardinė dalis ar suvestinio papildinio dėmuo. Bene labiausiai kalbamų predikatyvų laikyti sakinio lygmens reiškiniu neleido lietuviškoje gramatinėje tradicijoje įsitvirtinusi dvilypio sintaksinio ryšio koncepcija². Naujausiuose sintaksės darbuose (Axelio Holvoeto ir jo bendraautorių bei Loretos Vaičiulytės-Semėnienės straipsniai) operuojama antrinės predikacijos sąvoka, bet

¹ Užsienio mokslinėje literatūroje antriniai predikatyvai dar vadinami *praedicativum*, *predicative attributes*, *predicative adjuncts*, *copredicates*, *copredicatives*, *labeled adjuncts*, *attributes*, *predicate nominals*, *predicate modifiers*, *postnominal and postverbal adjectives* (Nichols 1978b: 114; Schultze-Berndt, Himmelmann 2004: 60; Himmelmann, Schultze-Berndt 2005: 4 ir ten nurodytą literatūrą). Lietuvių kalbotyroje jiems pavadinti vartojamas terminas *tarininis pažymynys* netinka, nes, Axelio Holvoeto žodžiais, tarininis yra kiekvienas pažyminiu einantis būdvardis (predikacija tik perkelta į daiktavardinio junginio lygmenį), antrinis predikatyvas nėra pažymynys ta prasme, kad su daiktavardžiu nesudaro daiktavardinio junginio (Holvoet 2003: 74; Holvoet 2009b: 99). Palyginus užsienio literatūroje vartojamą antrinio predikatyvo sąvoką su lietuviškoje tradicijoje įsigalėjusia tarininio / predikatinio pažyminio sąvoka, matyti, kad pirmoji apibrėžia sakinio lygmens papildomą predikaciją, o antroji perša mintį, kad predikatyvas tėra integrali veiksmažodinės frazės ar net sakinio predikato dalis. Nors predikatinio pažyminio koncepcijos šalininkai ir kalba apie naują atskirą sakinio dalį, tačiau šis pavadinimas vis dėlto orientuotas į pažyminį – tarsi tai būtų ypatinga pažyminio atmaina. Iš tikrųjų ši sakinio dalis labai skiriasi nuo pažyminio (dar žr. Labutis 1998: 250–251). Todėl straipsnyje vartojamas *predikatyvo* terminas.

² Dvilypio sintaksinio ryšio koncepcija atmestina dėl kelių priežasčių. Pirma, ankstesniuose lingvistiniuose darbuose (pvz., Valeckienė 1967; Ulvydas, red., 1976; Ambrazas, red., 1996) predikatyviniais / predikatiniais / tarininiais pažyminiiais buvo laikomi ne tik linksniu derinamieji, bet ir linksniu nederinamieji pažyminiai, kas prieštaravo pateikiamiems apibrėžimams: buvo pabrėžiama, kad predikatyviniams / tarininiais pažyminiams būdingi dvilypiai santykiai: vienas su veiksmažodžiu (šliejimas), kitas – su veiksmu ar papildiniu (derinimas), o juk linksniu nesuderinti predikatyviniai pažyminiai sakinyje yra susiję tik vienu sintaksiniu ryšiu – su veiksmažodžiu, todėl nurodytuose darbuose neturėtų būti laikomi predikatyviniais pažyminiiais. Antra, kadangi ankstesniuose lingvistiniuose darbuose predikatyvinio / tarininio pažyminio skyriuose buvo aptariami tik laisvieji antriniai predikatyvai, o būtinieji, veiksmažodžio valdomi neaptariami, šiuose darbuose buvo kalbama tik apie šliejimą. Buvo daroma prielaida, kad veiksmažodį ir predikatyvą sieja sintaksinis ryšys, o kadangi šis ryšys nėra nei derinimas, nei valdymas, jis buvo apibūdinamas kaip šliejimas. Taigi tradicinėje gramatikoje veiksmažodžio ir predikatyvo ryšys buvo nustatomas nesiremiant morfosintaksiniu požymiu. Naujesniuose darbuose (*Lietuvių kalbos gramatikos darbų serijoje*) šliejimo kaip sintaksinės priklausomybės ryšio buvo atsisakyta, nes nėra jokio morfosintaksinio požymio, rodančio sintaksinį ryšį, ir įsivesta modifikavimo sąvoka, kuri leidžia predikatyvais laikyti ir linksniu derinamus, ir linksniu nederinamus predikatyvus. Šiame straipsnyje laikomasi naujesnio požiūrio, t. y. manoma, kad laisvieji antriniai predikatyvai sudaro ne predikatinį / tarininį pažyminį arba papildomo tarinio dalį, o atskirą sakinio lygmens dalį; sintaksiškai jie priklauso tik nuo pagrindinio veiksmažodžio, o semantiškai susiję su pagrindinio predikato argumentu. Todėl straipsnyje vartojamas ne predikatinio / tarininio pažyminio, o depiktyvo terminas.

šitie darbai neapima reiškinių morfosintaksės visumos. Šiame straipsnyje aptariamas laisvųjų nerezultatinių antrinių predikatyvų³ – depiktyvų – žymėjimas lietuvių kalboje. Siekiama parodyti, kuo lietuvių kalbos depiktyvai skiriasi nuo kitų kalbų depiktyvų, ir papildyti duomenis, pateiktus lietuvių kalbos gramatikose ir sintaksės tyrimuose. Remiantis dažnumu⁴, sudaromos depiktyvų formų ir kalbos dalių, kuriomis reiškiami depiktyvai, hierarchijos.

Depiktyvai⁵ sakinyje turi dvigubus ryšius: sintaksinis ryšys yra tarp depiktyvo ir pagrindinio predikato, semantinis – tarp depiktyvo ir pagrindinio predikato argumento, kurį apibūdina depiktyvas⁶ (plg. Schultze-Berndt, Himmelmann 2004: 74–77). Tas depiktyvo semantinis ryšys su pagrindinio predikato argumentu yra vienas iš svarbiausių kriterijų, padedantis atskirti depiktyvus nuo kitų sakinio dalių (gramatinių funkcijų). Dar vienas labai svarbus kriterijus, kuris atskiria depiktyvus (veiksmažodžio modifikatorius⁷) nuo veiksmažodžių reikalaujamų argumentų (valdinių), yra depiktyvo nebūtinumas, plg. (1) *Sūris gulėjo šaldytuve įy-nyntas į popierių* ir (2) *Sūris gulėjo šaldytuve*, (1) *Juozas išėjo iš vakarėlio piktas* ir (2) *Juozas išėjo iš vakarėlio*, kur antrųjų sakinių esmė yra tokia pat, kaip ir pirmųjų, bei sakinius *Luiza atrodo pavargusi* ir *Vaikas taps tapytoju*, kuriuose padalyvis ir daiktavardis yra būtinieji predikatyvai ir be jų sakiniai būtų nepilni: **Luiza at-*

³ Apie sąvokas *antrinis predikatyvas*, *laisvasis (rezultatinis / nerezultatinis) antrinis predikatyvas* žr. Veslava Čižik-Prokaševa 2010.

⁴ Buvo surinktas 991 depiktyvų pavyzdys. Jie buvo renkami iš Jono Jablonskio *Lietuvių kalbos sintaksės* (1911) bei *Linksnų ir prielinksnų* (1928), Jono Balkevičiaus *Dabartinės lietuvių kalbos sintaksės* (1963), Adelės Valeckienės 1967 metų straipsnio, *Lietuvių kalbos gramatikos* (1976), Vito Labučio *Lietuvių kalbos sintaksės* (1994) ir 1992 metų straipsnio, *Dabartinės lietuvių kalbos gramatikos* (1996), Jono Šukio knygos *Lietuvių kalbos linksniai ir prielinksniai: vartosena ir normos* (1998), Holvoeto su bendra-
autorais, Vaičiulytės-Semėnienės bei užsienio kalbininkų straipsnių, kur aptariama antrinių predikatyvų tematika, iš Kauno VDU dabartinės lietuvių kalbos tekstyno (prieiga internete <http://donelaitis.vdu.lt>) bei žiniatinklio Google (prieiga internete <http://www.google.lt>).

⁵ Depiktyvai straipsnyje suprantami plačiąja prasme, t. y. jie apima depiktyvus siaurąja prasme ir aplinkybinius antrinius predikatyvus (plačiau žr. Čižik-Prokaševa 2010).

⁶ Plg. „predikatyvinis pažymins yra susijęs dvigubais sintaksiniais ryšiais su tariniu einančiu savarankiškos leksinės reikšmės veiksmažodžiu, su tokį veiksmažodį turinčiu veiksmažodiniu junginiu ar kitu atitinkamą funkciją turinčiu žodžiu ir su veiksnio vardininku arba papildinio linksniais“ (Valeckienė 1967: 115); „tarininis pažymins yra sakinio dalis, toje pačioje sakinio skaidos pakopoje turinti dvilypius prijungiamuosius ryšius: su tariniu ir kartu su veiksnium ar papildiniu“ (Ambrasas, red., 1996: 490); „laisvieji antriniai predikatyvai yra predikatiniai žodžiai (būdvardžiai, dalyviai ir daiktavardžiai), sakinyje atliekantys veiksmažodžio modifikatoriaus funkciją ir ypatingu semantiniu bei morfosintaksiniu ryšiu susiję su vienu iš pagrindinės predikacijos argumentų“ (Holvoet, Mikulskas B: 1).

⁷ Valdymas ir modifikavimas šiame darbe suprantami kaip *Lietuvių kalbos gramatikos darbų* serijos rinkiniuose (plačiau žr. Holvoet, Judžentis 2003: 12–15; Holvoet, Judžentis 2005: 16).

rodo ir **Vaikas taps*. Kalbose, kuriose derinimas padeda susieti antrinį predikatyvą su pagrindinio predikato argumentu, derinimas irgi laikomas vienu iš svarbiausių kriterijų – jis nurodo, kad žodis vartojamas kaip depiktyvas (plg. Himmelmann, Schultze-Berndt 2005: 62). Lietuvių kalboje depiktyvo linksnis dažniausiai parenkamas pagal derinimo daviklio⁸ linksnį. Depiktyvo derinimas su derinimo davikliu atspindi derinimo gaviklio semantinį ryšį sakinyje, o ne *rodo*, kad depiktyvas su derinimo davikliu sudaro daiktavardinį junginį (Schultze-Berndt, Himmelmann 2004: 82). Lietuvių kalboje linksnis padeda išvengti dviprasmybių, aiškiai parodydamas, su kuriuo sakinio žodžiu depiktyvas susijęs. Pvz., sakinyje *Aš jaunikį išsirinksiu žvalų ir vikrų* aiškiai parodoma, kad depiktyvai *žvalų* ir *vikrų* apibūdina tiesioginį objektą, o ne subjektą⁹.

Užsienio mokslinėje literatūroje depiktyvai skirstomi į grupes pagal tai, kokią gramatinę funkciją sakinyje atlieka pagrindinės predikacijos argumentas, kurį apibūdina depiktyvas. Dažniausiai nurodoma, kad depiktyviniai antriniai predikatyvai susiję su subjektu (angl. *subject*) arba tiesioginiu objektu (angl. *direct object*) (Brown, Miller, ed. 1999: 325; Marušič, Marvin, Žaucer 2003: 375; Schultze-Berndt, Himmelmann 2004: 72; Himmelmann, Schultze-Berndt 2005: 54; Holvoet, Mikulskas B; Šarić 2008: 297–298). Kalbų, kuriose depiktyvai apibūdintų netiesioginį objektą (angl. *indirect object*) ar tolimesnį objektą (angl. *oblique*), ar prielinksninę konstrukciją, *reta*¹⁰. Paprastai teigiama, kad, pvz., anglų kalboje depiktyvas negali apibūdinti netiesioginio objekto (sakiniai (3), (5)) ir prielinksninės konstrukcijos (sakinys (4)), įmanomi tik sakiniai, kuriuose depiktyvai susiję su subjektu (sakiniai (1), (5)) ir tiesioginiu objektu (sakinys (2)):

⁸ Kadangi antrinis predikatyvas paprastai linksniu derinamas su pagrindinio predikato argumentu, tai pastarąjį tinka vadinti derinimo davikliu (angl. *agreement controller*, *agreement trigger*), o antrinį predikatyvą – derinimo gavikliu (angl. *agreement target*). Taip juos vadina Vaičiulytė-Semėnienė (2007b: 116–117). Apie šių terminų sampratą dar žr. Corbett (1998: 1; 2003: 110).

⁹ Šiame straipsnyje vartojamos subjekto, tiesioginio, netiesioginio ir tolimesnio objektų sąvokos atitinka angliškus semantinius terminus *subject*, *direct / indirect / oblique object* (dar žr. Morkūnas, sud., Ambrazas, red., 2008: 378, 515).

¹⁰ Pvz., valbirių (varlpirių) kalboje derinimo daviklis gali turėti naudininko objekto ar kitokio tolimesnio objekto formą. Naudininko objekto formos derinimo daviklis randamas ir gruzinių kalbose. Australijos kalbose derinimo daviklis dažnai yra pasyvinio sakinio netiesioginis objektas; finų kalbose irgi įmanoma pavartoti depiktyvą, apibūdinantį argumentą, reiškiantį netiesioginį objektą (daugiau žr. Schultze-Berndt, Himmelmann 2004: 73–74; Himmelmann, Schultze-Berndt 2005: 54 ir ten nurodytą literatūrą). Kroatų kalboje depiktyvas gali apibūdinti naudininko, įnagininko objektus ir vietininko aplinkybę (Šarić 2008: 298), slovakų kalboje – subjektą, tiesioginį objektą, netiesioginį objektą, prielinksninę konstrukciją (Šarić 2008: 298–299). Taip pat yra ir romanų bei albanų kalbose (žr. Irimia 2005). Slovėnų kalboje gali apibūdinti subjektą, tiesioginį ir netiesioginį objektą, kilmininko, įnagininko objektus, vietininko aplinkybę, prielinksninę konstrukciją (Marušič, Marvin, Žaucer 2003: 373–375).

- (1) *John_i drank the coffee tired_i*. (Marušič, Marvin, Žaucer 2003: 376)
,Jonas išgėrė kavą pavargęs‘
- (2) *John drank the coffee_i hot_i*. (Marušič, Marvin, Žaucer 2003: 376)
,Jonas išgėrė kavą karštą‘
- (3) **I gave Mary_i the meat hungry_i*. (Irimia 2005: 21)
,Aš daviau maisto Marijai alkanai‘
- (4) **I talked to Sue_i drunk_i*. (Irimia 2005: 21)
,Aš kalbėjausi su Sju girta‘
- (5) *John_i gave Mary_j the coffee tired_{i/*j}*. (Marušič, Marvin, Žaucer 2003: 376)
,Jonas davė Marijai kavos pavargęs / *pavargusiai‘

Tai, kad anglų kalboje depiktyvas negali nurodyti į netiesioginį objektą (naudininko objektą), pvz., sakinyje **The nurse gave John_i the medicine ill_i*, Seselė davė vaistus Jonui nesveikam, Susana Rothstein (1985) aiškino tuo, kad depiktyvas gali nurodyti į agentą ar pacientą (patyrėją), bet ne į beneficentą¹¹. Iš tikrųjų ne vienas autorius pateikia išimčių (pvz., Marušič, Marvin, Žaucer 2003; Himmelmann, Schultze-Berndt 2005).

Kai kuriose kalbose yra tam tikrų požymių, konstrukcijų, priemonių, kurios leidžia aiškiai skirti depiktyvus nuo kitų sakinio dalių (Schultze-Berndt, Himmelmann 2004: 81–94). Ar bus pavartotas depiktyvas su kitokiu derinimo davikliu nei subjektas, tiesioginis ar netiesioginis objektas, tai gali priklausyti nuo kalbėtojo, konteksto, žanro, nuo to, ar kalba rašomoji, ar šnekamoji, nuo temos bei remos pasiskirstymo, žodžių tvarkos (plg. Himmelmann, Schultze-Berndt 2005: 54; Nichols 1982: 320). Lietuvių kalboje depiktyvai gali būti orientuoti ne tik į subjektą ir tiesioginį objektą, bet ir į kitus netiesioginius bei tolimesnius objektus ir aplinkynes. Skirstant gramatinės funkcijas pagal užsienio kalbotyros tradiciją, galima pasakyti, kad lietuvių kalboje depiktyvai gali būti semantiškai susiję su:

a) subjektu, pvz.:

- (6) *Visų nuostabai, po septynių parų Taraila grįžo beveik **gyvas***. DLKT¹²

b) tiesioginiu objektu, pvz.:

- (7) *Pavasarejant kovo mėnesį vėl pamačiau Bilaišį – Perkūnėlį, **pavargusį**, bet **linksmą***.
DLKT

¹¹ Taip buvo aiškinamas depiktyvų tinkamumas ir vokiečių kalboje (Wunderlich 1997). Hubert Haideris (1985) tokius atvejus aiškino tuo, kad vardininkas ir galinininkas yra struktūriniai linksniai, o naudinininkas – leksinis (daugiau apie tai žr. Müller 2001: 3–4).

¹² Depiktyvai pavyzdžiuose išsryškinti. Pavyzdžių šaltiniai nurodomi iš karto po pavyzdžio (šaltinių sąrašas pateikiamas straipsnio pabaigoje kartu su literatūros sąrašu). Pavyzdžiai be šaltinio nuorodos yra sugalvoti autorės, turintys nuorodą DLKT paimti iš Kauno VDU dabartinės lietuvių kalbos teksto, o turintys tam tikro interneto puslapio nuorodą – iš žiniatinklio *Google*.

c) netiesioginiu objektu, pvz.:

- (8) „Dabar, – sako Elvidijus, – aš jau nebejaučiu kančios, tik **mažam** man būdavo baisios depresijos. Dabar to nebeliko. Aš turiu viltį.“ DLKT

d) tolimesniais objektais, pvz.:

- (9) *Skulptorius prisipažino, kad jam buvo nelengva kurti skulptūrą žmogaus, kurio niekad nebūvo matęs gyvo*¹³. DLKT
(10) *Atsakiau aš, stebėdamasis tų vaikų smalsumu nežabotu.*
(11) *...daug augalų pažįsta mane asmeniškai kaip ir aš juos, aš juos pats pasėjau arba pasodinau, kai kurie išdygo patys ir susipažinau su jais dar kūdikiais*¹⁴... (<http://toltikkontaktai.blogas.lt/kvieciu-i-svecius-2.html>)

e) aplinkybe, pvz.:

- (12) *Risčia kad pasileidau lėkti ir tik vienu kvapu priemenėje atsidūriau dar šiltoje*¹⁵.

Kadangi linksnis yra vienas iš pagrindinių formalių gramatinių funkcijų atpažinimo kriterijų, depiktyvai aptariami ne pagal derinimo daviklio gramatinę funkciją, o pagal formalų kriterijų – derinimo daviklio ir gaviklio linksnius bei formą (kaip ir, pvz., jau minėti Francas Marušičius, Tatjana Marvina ir Rokas Žauceris (2003), žr. 15 išnašą). Didžiausiose lietuvių kalbos laisvųjų antrinių predikatyvų aprašuose depiktyvai irgi aptariami pagal jų linksnį (Valeckienė 1967; Ulvydas, red.,

¹³ Apie kilmininko linksnio kaip tolimesnio objekto traktavimą žr. Holvoet (2009c).

¹⁴ Depiktyvas nurodo į prielinksninę konstrukciją.

¹⁵ Plg. lietuvių kalbos pavyzdžius su slovėnų kalbos pavyzdžiais (Marušič, Marvin, Žaucer 2003: 373–374):
Subject: *Peteri je dal Meti piškote ves polomljeni.*

‘Peteri gave Meta some biscuits all brokeni (= back-sore).’

Direct object: *Peter je dal Meti piškotei vse polomljeni.*

‘Peter gave Meta some biscuits all brokeni (= crumbled).’

Indirect object: *Peter je dal Meti piškote vsej polomljeni.*

‘Peter gave Metai some biscuits all brokeni (= back-sore).’

Dative subject: *Budweiser Vidui ugaja pijanemui, ne pa tudi treznemui.*

‘Vidi may like Budweiser drunki, but certainly not soberi.’

Locative: *Peter je dal piškote v košaricoi vso polomljenoi.*

‘Peter put the biscuits into the basketi all brokeni.’

Genitive: *Sliki se je dotaknil še vseh mokrihi.*

‘He touched the paintingsi still all weti.’

Instrumental: *Mučil se je s sekiroi že vso topoi.*

‘He struggled with the axei when it had already gone all blunti.’

Kroatų kalbos pavyzdžius su depiktyvais, apibūdinančiais subjektą, tiesioginį objektą, netiesioginį objektą, įnagininko objektą, vietininko aplinkybę ir prielinksninę konstrukciją, žr. Ljiljana Šarić (2008: 298).

1976). Iš pradžių pagal derinimo daviklio linksnį bus aptarti sintaksiniai (derinamieji) depiktyvai (atvejai, kai derinimo daviklio ir derinimo gaviklio linksniai sutampa), po to pagal depiktyvo formą – semantiniai depiktyvai (atvejai, kai depiktyvas orientuotas į vieną iš pagrindinio predikato argumentų, tam tikrais atvejais derinamas su juo gimine ir / ar skaičiumi, bet morfosintaksiškai reiškiamas kitokiu nei pagrindinio predikato argumentu, į kurį jis nurodo, linksniu).

1. SINTAKSINIAI DEPIKTYVAI

1.1. Vardininkas

Kaip jau buvo minėta, vienas iš dažniausiai pasitaikančių ir įmanomų daugelyje kalbų depiktyvų yra laisvasis antrinis predikatyvas, kuris susijęs su sakinio subjekto vardininku. Lietuvių kalboje tipiška subjekto forma yra daiktavardžio ar įvardžio vardininkas, vadinasi, ir depiktyvas dėl derinimo gauna vardininko linksnį. Vardininko linksnio laisvieji antriniai predikatyvai išreiškiami įvairiomis kalbos dalimis:

- depiktyvas, išreikštas būdvardžiu, pvz.:

(13) *100 g sėmenų užpilama puše stiklinės verdančio vandens, leidžiama pastovėti pusę valandos, paskui išbrinkusios sėklos dar **šiltos** krečiamos*¹⁶... (http://www.ekopasaulis.com/index.php?cid=591&new_id=833&page_nr=)

Būdvardžiai ir būdvardiniai junginiai kalbininkų nurodomi kaip grupė, kuri dažniausiai pasirodo kaip depiktyviniai antriniai predikatyvai, kitaip sakant, yra prototipiniai depiktyvai, jais reiškiamą fizinę ar emocinę būklę, būseną, padėtis, laikysena, poza, elgsena (plg. Schultze-Berndt, Himmelmann 2004: 95–97; Himmelmann, Schultze-Berndt 2005: 8, 57).

- depiktyvas, išreikštas dalyviu, pvz.:

(14) *Iš geležinkelio stoties, palydėjęs Saulę, Ignas grįžo liūdnas ir **susimąstęs***. DLKT

Dalyvinių depiktyvų sintaksinės ir semantinės savybės yra tokios pat kaip ir būdvardinių bei daiktavardinių antrinių predikatyvų (Nichols 1978b: 123–124). Lietuvių kalboje depiktyvais laikytini tik dalyviai, kuriais reiškiamą būseną sutampa laiko atžvilgiu su pagrindinio predikato reiškiamu veiksmu, o dalyviai, kurie

¹⁶ Reikia paminėti tai, kad pasitaiko atvejų, kai derinimo davikliu eina daiktavardinis junginys, o derinimo gavikliu būdvardis ar dalyvis. Tokiais atvejais depiktyvas linksniu derinamas su pagrindiniu junginio žodžiu, o gimine ir / ar skaičiumi – su priklausomu junginio žodžiu, pvz.: *Dauguma mergaičių išlėkė basos. Aš tokį būrį kiaulių nevaliosiu šerti uždarytas* (Jablonskis 1911: 467).

reiškia antraeilį veiksma, nesutampantį su pagrindinio predikato reiškiamu veiksmu (dažniausiai įvykusį anksčiau nei pagrindinio predikato reiškiamas veiksmas), pvz.: *Grįžusi namo paslėpiau visus saldumynus. Jis pabudo išgirdęs, kad kažkas įėjo pro neužrakintas duris ir atsigulė ant sofos* (DLKT), laikytini ne depiktyvais, o aplinkybėmis (daugiau žr. Valeckienė 1967: 110; Sirtautas, Grenda 1988: 91). Valeckienė predikatyviniais pažyminiiais, taigi depiktyvais, nelaiko ir neveikiamųjų esamojo laiko dalyvių vardininkų ir pusdalyvių, kadangi jie „beveik visada turi ne būsenos, bet antraeilio veiksmo reikšmės ryškesnę atspalvį, sutampantį laiko atžvilgiu su pagrindiniu sakinio veiksmu“ (Valeckienė 1967: 111). Pateikiami keli sakiniai, pvz.: *Senis neprašomas* (= nors jo ir neprašė) *atsisėdo ant suolo pas langą. Juras pabėgėjo nuo tvoros pasižiūrėti, kaip boba spiegdama kulia* (= spiegia ir kulia) *bedievoj*. Neveikiamųjų esamojo laiko dalyvių laikyti depiktyvais iš tikrųjų negalima, nes jais tokiais atvejais reiškiamas antraeilis veiksmas yra kito asmens / asmenų atliekamas. Reikia papildomų tyrimų norint nustatyti, ar lietuvių kalboje pusdalyviai laikytini depiktyvais. Valeckienės pateiktame pavyzdyje *Jurgis Martynaitis stovi prie savo vežimo turguje, kiaulių aikštėje, ir nuobodžiaudamas kramto šiaudą* pusdalyvis *nuobodžiaudamas* labiau reiškia būseną (plg. *nuobodžiauti* ‚jausti nuobodulį‘, LKŽ), nei antraeilį veiksma. Užsienio kalbininkai linkę laikyti pusdalyvius depiktyvais. Pavyzdžiui, Johanna Nichols (1978a: 330–331) formą *sidja* ‚sėdėdamas‘ sakinyje *On spit sidja* ‚jis miega sėdėdamas‘ laiko antriniu predikatyvu¹⁷. Lietuvių kalboje pusdalyviai irgi galėtų būti laikomi depiktyvais dėl kelių priežasčių: pagrindinio predikato ir pusdalyvio veikėjas yra tas pats, laiko požyriū dvi būsenos sutampa, pusdalyvis yra derinamas su pagrindinio predikato argumentu ir nurodo būtybei būdingą požymį, būseną pagrindiniu predikatu reiškiamo vyksmo metu (Schultze-Berndt, Himmelmann 2004: 97–99).

- depiktyvas, išreikštas skaitvardžiu, pvz.:

(15) *Jis nenorėjo nusileisti ir sutikti, kad Skinderis pirmas įsibrautų į slaptąjį kambarį.*
DLKT

Tokie kelintiniai skaitvardžiai, kaip *pirmas*, *antras*, *ketvirtas* ir pan., be abejonės, yra orientuoti į pagrindinio veiksmo dalyvį, derinami su pagrindinio predikato argumentu ir jais reiškiamą savybę aktuali pagrindinio veiksmo metu. Lotynų kalboje kelintiniai skaitvardžiai derinami su argumentais, kuriuos jie apibūdina, ir traktuojami kaip predikatyvai. Kitose kalbose, pvz., vokiečių, predikatyvo funkcijos kelintiniai skaitvardžiai žymimi taip pat, kaip ir prototipiški funkcijos / vaidmens

¹⁷ Apie pusdalyvinių būti konstrukcijų, pvz., *būdamas girtas*, *vaikas būdamas*, galimą traktuotę kaip depiktyvinę žr. Vaičiulytė-Semėnienė (2010).

bei gyvenimo tarpsnio reikšmės¹⁸ depiktyvai (Himmelman, Schultze-Berndt 2005: 36). Nichols (1981: 137–139) kelintinius skaitvardžius ir būdvardį *paskutinis* laiko depiktyvais (vartojamas predikatyvinio vardažodžio (angl. *predicate nominal*) terminas). Ji skiria du semantinius tipus: laiko (angl. *temporal type*) ir erdvės (angl. *spatial type*) tipus. Laiko tipo depiktyvai nurodo eilę, seką, kuria veiksmo dalyviai įtraukiami į vyksmą, pvz., *Люба первая вскочила в кабину* ‚Liuba pirmoji išoko į kabiną‘, o erdvės tipo depiktyvai nurodo poziciją, kurią dalyviai įgauna veiksmo metu, pvz., *Наша команда стартовала первой* ‚Mūsų komanda startavo pirmoji‘. Kelintiniai skaitvardžiai laikomi depiktyvais (vartojami predikatyvinio / tarininio pažyminio, papildomo tarinio, depiktyvo terminai) ir Valeckienės (1967: 98–99), ir Kazio Ulvydo (1976: 447, 449–450), ir Vytauto Ambrazo (1996: 627), ir Labučio (1998: 250), ir Vaičiulytės-Semėnienės (2007b: 124).

- depiktyvas, išreikštas įvardžiu, pvz.:

(16) *Taip, visi turi kur nors gyventi, bet ar ji gali viena atlaikyti prieš visą prietaringąjį pasaulį?* DLKT

Tokie įvardžiai, kaip *vienas, visas, pats*, laikytini depiktyvais, nes jie aiškiai parodo orientaciją į pagrindinio predikato argumentą, yra derinami su savo derinimo davikliais, taip pat dėl to, kad jie yra laisvieji modifikatoriai ir kad jais reiškiamą savybę aktuali pagrindinio veiksmo metu. Įvardžio depiktyvais nurodomas dalyvių, įtrauktų į vyksmą, kiekis (apie tokius depiktyvus dar žr. Himmelman, Schultze-Berndt 2005: 35; Boeder 2005: 211; Kutscher, Genç 2005: 254–255; McGregor 2005). Įvardžiai laikomi depiktyvais ir Valeckienės (1967: 98–99), ir Ulvydo (1976: 447–448, 450), ir Ambrazo (1996: 627), ir Labučio (1998: 250), ir Vaičiulytės-Semėnienės (2007b: 124).

- depiktyvas, išreikštas daiktavardžiu, pvz.:

(17) *Didelė, apsivilkusi pilka sermėga ir apsigaubusi juoda skepeta, ji išlipo į kiemą, kur augo ir kur bėgiojo dar maža mergaitė.* (Ulvydas, red., 1976: 448)

Plačiai žinomi ir depiktyvai, išreikšti daiktavardžiais; tokie depiktyvai žymi gyvenimo tarpsnį ar nurodo laikiną objekto vaidmenį, būseną, padėtį (Schultze-Berndt, Himmelman 2004: 95t; Himmelman, Schultze-Berndt 2005: 57–58). Atskirti daiktavardžius, atliekančius depiktyvo funkciją, nuo daiktavardžių, atliekančių kitas gramatines funkcijas, padeda gramatiniai rodikliai. L. Vaičiulytės-Semėnienės nuomone, gramatiniai rodikliai *dar, jau* rodo depiktyvo funkciją ir gali padėti depik-

¹⁸ Eva Schultze-Berndt ir Nikolaus P. Himmelmanna (2004: 120) nustatė tokią depiktyvo reikšmių hierarchiją: BŪSENA (angl. *Condition / State*) > KIEKIS (angl. *Quantity*) > DRAUGĖ (angl. *Concomitance*) > LYGINIMAS (angl. *Comparison*) > BŪDAS (angl. *Manner*) > VIETA (angl. *Location*) > LAIKAS (angl. *Time*). Apie visas įmanomas depiktyvo reikšmes žr. Himmelman, Schultze-Berndt (2005: 29).

tyvą atskirti nuo kitų gramatinių funkcijų (žr. Vaičiulytė-Semėnienė 2007b: 119 ir ten nurodytą literatūrą). Palyginkite su Nichols (1982: 339) nuomone, jog rusų kalbos *eščė* ‚dar‘ yra tam tikros konstrukcijos gramatinis rodiklis, o ne visavertis semantinis elementas, kad jis traktuotinas kaip predikatinės vardažodinės konstrukcijos gramatinis laiko rodiklis¹⁹.

- depiktyvas, išreikštas konstrukcija *kaip* + daiktavardis / būdvardis, pvz.:

(18) *Joniškiečiai nuo seno garsėjo kaip gerų žemių, miežių augintojų ir puikių aludarių kraštas.* DLKT

(19) *Tiktai gaidys kartais, kaip visų drąsiausias, užlėkęs ant tvoros mieto, piktai užgiedodavo.* (Žukauskaitė 1961: 251)

Valeckienė straipsnyje (1967) pateikia tik lyginimą reiškiančių konstrukcijų *kaip* + daiktavardis pavyzdžių. *Lietuvių kalbos gramatikoje* pateikiami lyginimą reiškiantys ir jo nereiškiantys šios konstrukcijos pavyzdžiai (Ulvydas, red., 1976: 448, 450). *Dabartinės lietuvių kalbos gramatikoje* požiūris į tokio tipo konstrukcijas su jungtuku *kaip* skiriasi. Vienoje vietoje rašoma, kad tokio tipo vardažodžių linksnių formos su jungtuku *kaip* „nereiškia lyginimo, tik žymi subjekto ar objekto būseną veiksmo atžvilgiu“ (Ambrazas, red., 1996: 627), kitoje vietoje tokios konstrukcijos laikomos lyginamaisiais posakiais, „kuriais lyginami dalykai nurodant tapatumą tam tikru atžvilgiu“ (Ambrazas, red., 1996: 634). Vaičiulytė-Semėnienė (2007b: 122–123) mano, kad lyginimo reikšmės konstrukcijos laikytinos (būdo) aplinkybėmis, kadangi jos nenusako tikrosios daiktui ar būtybei būdingos būsenos (požymio) pagrindiniu predikatu reiškiamo vyksmo metu, o tik nusako tos būsenos panašumą (dar žr. Schultze-Berndt, Himmelmann 2004: 112 ir ten nurodytą literatūrą; Šarić 2008: 306–307), plg. sakinį (18) ir sakinį *Vienas vargas būdavo tokiomis valandomis su juo: atsisės kaip koks rukata skiedryne, dirvoje, žiūrės į tolį rankas nuleidęs, nebylys lyg akmuo* (Valeckienė 1967: 99); sakinį (19) ir sakinį *Kiškeliai kaip lapas prikrito, guli ant vietos kaip negyvi* (Ulvydas, red., 1976: 445). Depiktyvinėmis konstrukcijomis šiame straipsnyje laikomos tik tokios konstrukcijos su *kaip* kurios nereiškia lyginimo, ir kurios yra susijusios su sakinio predikatu ir su vienu jo argumentų²⁰.

- depiktyvas, išreikštas būdvardine, dalyvine konstrukcija, pvz.:

(20) *Į Vilnių jie grįžo kupini jėgų, sveikatos ir energijos.* DLKT

(21) *Vaikas gulėjo be gyvybės, išėjęs iš veido, baltas kaip voratinklio gija.* (Valeckienė 1967: 101)

¹⁹ Dar apie depiktyvų rodiklius žr. Schultze-Berndt, Himmelmann (2004: 91–93).

²⁰ Daugiau apie lietuvių kalbos depiktyvines konstrukcijas su *kaip* žr. Vaičiulytė-Semėnienė (2007a) ir plg. Rolandas Mikulskas (2007, 2009).

Tokios konstrukcijos laikytinos tipiniais sintaksiniais (derinamaisiais) depiktyvais, kadangi šių konstrukcijų pagrindiniai žodžiai skaičiumi, gimine ir linksniu derinami su savo derinimo davikliais.

1.2. Kilmininkas

Depiktyvai, išreikšti kilmininko linksniu ir derinami su pagrindinės predikacijos argumentu, lietuvių kalboje vartojami sakiniuose ir su neigiamais veiksmažodžiais, ir su kilmininko linksnio reikalaujančiais veiksmažodžiais. Tokių atvejų yra ir, pvz., slovėnų kalboje (žr. 15 išnašą), Schultze-Berndt su Himmelmannu aptaria tik „nederinamuosius“ kilmininko depiktyvus, kadangi daugelyje kalbų, pvz., anglų, kilmininkas vartojamas daiktavardinėje frazėje ir žymi požymio turėtoją (angl. *possessor*). Kilmininko linksnio depiktyvai gali būti išreikšti įvairiomis kalbos dalimis, pvz.:

- depiktyvas, išreikštas būdvardžiu, pvz.:

(22) *Žinoma, kad jie gali gyventi net 1500 km gylyje, bet niekas tokio didelio kalmaro nėra matęs gyvo.* DLKT
- depiktyvas, išreikštas dalyviu, pvz.:

(23) *Nė **surišto** manęs nesulaikysi.* (Šukys 1998: 119)
- depiktyvas, išreikštas skaitvardžiu, pvz.:

(24) *Vos mane pamatęs, jis tiesiogine prasme puldavo man į glėbį, nesitverdavo savo kailyje. Iš pavydo rodydavo baisesius dantis, jeigu aš ne prie jo **pirmo** priedavau.* DLKT
- depiktyvas, išreikštas įvardžiu, pvz.:

(25) *Bendraamžiai nenorėjo palikti jo **vieno**, tačiau pamatę, kad vaikas įsuko į savo namų kiemą, nusiramino.* DLKT
- depiktyvas, išreikštas daiktavardžiu, pvz.:

(26) *Jis jau seniai tapo savarankiškas: jo dar **paauglio** tėvai nematė vakarais.*
- depiktyvas, išreikštas konstrukcija su *kaip*, pvz.:

(27) *Mes bijojome Vladimiro Ivanovičiaus **kaip labai griežto mokytojo.*** (vertimas iš Křížková 1969: 17)

Depiktyvai, turintys kilmininko linksnį, gali būti siejami ir su prielinksnine konstrukcija, kas iš principo, kaip jau buvo minėta, neįmanoma, pvz., anglų, vokiečių kalbose. Tokie depiktyvai neišskiriami nei Valeckienės straipsnyje (1967),

nei *Lietuvių kalbos gramatikoje* (1976), nei *Dabartinės lietuvių kalbos gramatikoje* (1996), nei *Lietuvių kalbos enciklopedijoje* (2008). Kaip ir jau išvardytais atvejais, šie depiktyvai reiškiami skirtingomis kalbos dalimis bei derinami su prielinksninės konstrukcijos vardažodžiu, pvz.:

- depiktyvas, išreikštas būdvardžiu, pvz.:

(28) *Kam pyksti ant manęs **nekalto**?*

- depiktyvas, išreikštas skaitvardžiu, pvz.:

(29) *Tu iš jo **pirmo** niekad nesijuok, gali pasigailėti.*

- depiktyvas, išreikštas įvardžiu, pvz.:

(30) *Visi tik iš manęs **vieno** tyčiojasi.*

1.3. Naudininkas

Axelis Holvoetas ir Rolandas Mikulskas mano, kad „kai kuriems naudininku išreiškiamiems depiktyvams būdinga aplinkybinė nuolaidos ar laiko reikšmė, kuri jų depiktyvinę reikšmę nustumia į antrą planą“, ir nurodo tokius pavyzdžius: *Jam ir mažam niekas gero žodžio nėra pasakęs* ir *Man ir alkanam nekiltų noras tokios bjaurasties valgyti* (Holvoet, Mikulskas B: 6, 3 išnaša). Su jais nesutikti leidžia tai, kad depiktyvai, nurodantys gyvenimo tarpsnį, reiškiami ne tik naudininku, bet ir kitais linksniais (žr. pavyzdžius (17), (26), (47)), jie užsienio literatūroje minimi kaip vieni tipiškiausių depiktyvų (Schultze–Berndt, Himmelmann 2004: 8). Pasak Vaičiulytės–Semėnienės, vardažodžiai, reiškiantys gyvenimo tarpsnį, daugiau rodo depiktyvo funkciją nei aplinkybės (Vaičiulytė–Semėnienė 2007b: 123). Be to, nors naudininko depiktyvai gali turėti aplinkybinių reikšmių atspalvių, jų orientacija į derinimo daviklį akivaizdžiai rodo jų kaip depiktyvų funkciją. Naudininko linksnio depiktyvai gali būti siejami su naudininko subjektu (angl. *dative subject*) ir netiesioginiu objektu²¹. Tokie depiktyvai gauna naudininko linksnį dėl derinimo su pagrindinės predikacijos argumentu ir gali būti išreikšti įvairiomis kalbos dalimis, pvz.:

Apibūdina naudininko subjektą:

- depiktyvas, išreikštas būdvardžiu, pvz.:

(31) *Traukiu taboka ir zacirka atsiduodantį gryčios orą, ir taip man miela **mažam** apsiplunksnojusį brolių gūžtoje, kad net liūliuoja.* DLKT

²¹ Kaip yra, pvz., slovenų kalboje, žr. 15 išnašą.

- depiktyvas, išreikštas dalyviu, pvz.:
(32) *Kaip gera buvo tuomet stovėti **apsnigtai** miške.* (Ulvydas, red., 1976: 451)
 - depiktyvas, išreikštas skaitvardžiu, pvz.:
(33) *Vis dėlto, likus iki kelinio pabaigos 15 min., R. Žaliui grūstyje prie “Žalgirio-2” vartų, **pirmam** pavyko suskubti prie kamuolio ir iš arti pelnyti taip trokštamą įvartį.* DLKT
 - depiktyvas, išreikštas įvardžiu, pvz.:
(34) – *Dabar greta yra nauja pretendentė? – Ne. Man dabar labai gera gyventi **vienam**. Tuo mėgaujusi. Gyventi kartu – labai didelis įsipareigojimas.* DLKT
 - depiktyvas, išreikštas konstrukcija su *kaip*, pvz.:
(35) *Jam **kaip mokiniui** nederėjo taip elgtis su direktoriumi.*
(36) *Man, žinoma, **kaip svetimam** ir **mažam**, visų daugiausia kliūdavo.* (Balkevičius 1963: 438)
- Apibūdina naudininko objektą (netiesioginį objektą):
- depiktyvas, išreikštas būdvardžiu, pvz.:
(37) *Prisimenu, Motina man **mažam** sakydavo: jei būsi kunigu, baltos mėsytės valgysi tiek, kiek panorėsi.* DLKT
 - depiktyvas, išreikštas dalyviu, pvz.:
(38) *Jis patarė jai miegoti **neapsiklojusiai**.*
 - depiktyvas, išreikštas skaitvardžiu, pvz.:
(39) *Jo paties teorija duoda galimybę Sorošui **pirmam** suspėti į finansinių įvykių sūkurį ir pačiu tinkamiausiu momentu nurašyti prisirpusius vaisius.* DLKT
 - depiktyvas, išreikštas įvardžiu, pvz.:
(40) *...ir net nurodęs, kada vagys paskambins dar kartą, V. Čižauskas pagalbos nesulaukė. Buvo pasiūlyta veikti **vienam**. „Man buvo pasiūlyta veikti **pačiam**, o jei pavyktų su vagimis susitarti, skambinti policijai“.* DLKT
 - depiktyvas, išreikštas daiktavardžiu, pvz.:
(41) *Jam dar visai **vaikui** tėvai patarė pradėti mokytis lotynų kalbos.*
 - depiktyvas, išreikštas konstrukcija su *kaip*, pvz.:
(42) *Karalienės tokios mintys, kurios rasi visai nepridera jai, **kaip motinai**.* (Ulvydas, red., 1976: 556)

1.4. Galininkas

Kaip jau buvo minėta, depiktyvas dažniausiai būna orientuotas į subjektą ir tiesioginį objektą. Depiktyvai, dėl derinimo gaunantys galininko linksnį, kaip ir kitų linksnių depiktyvai, gali būti išreikšti įvairiomis kalbos dalimis, pvz.:

- depiktyvas, išreikštas būdvardžiu, pvz.:
(43) *Vandenį truputį atvėsinkite ir dar **šiltą** užpilkite ant kopūstų.* (<http://gyvenimas.delfi.lt/cooking/article.php?id=11115441>)
- depiktyvas, išreikštas dalyviu, pvz.:
(44) *Pabėgę E. Rancovo bendrai paliko jį **gulintį** be sąmonės ant kruvino grindinio.* DLKT
- depiktyvas, išreikštas skaitvardžiu, pvz.:
(45) *Pasigailėk klūpančiojo anoje balos pusėje, atgailauk ir tu, ir nepasiduok išpuikimui, ženklaish skatink jį atsistoti **pirmą**.* DLKT
- depiktyvas, išreikštas įvardžiu, pvz.:
(46) *Kartais pakinkytus šunis turėdavau palikti **vienus** pusvalandį ir ilgiau.* (Labutis 1998: 277)
- depiktyvas, išreikštas daiktavardžiu, pvz.:
(47) *Aš jį pažinau dar **studentą**.* (Ambrazas, red., 1996: 627)
- depiktyvas, išreikštas konstrukcija *kaip* + daiktavardis / būdvardis, pvz.:
(48) *Bet ką aš dabar išeidamas, **kaip užstatą**, galėčiau pasiimti...* (Žukauskaitė 1961: 271)
(49) *Jį gražino į pulką **kaip negabų**.* (vertimas iš Křížková 1969: 17)

Kaip ir kilmininko linksnio depiktyvų atveju, galininko depiktyvas irgi gali nurodyti į prielinksninę konstrukciją, jis yra derinamas su prielinksninės konstrukcijos vardažodžiu, pvz.: *Jis kalbėjo apie jį **kaip apie geriausią savo draugą**.* (vertimas iš Křížková 1969: 17)

1.5. Įnagininkas

Įnagininko linksnio depiktyvai irgi plačiai vartojami ne vienoje kalboje, bet dažniausiai depiktyvai tokią formą gauna ne dėl derinimo (siaurąja prasme)²² su pagrindinės predikacijos argumentu, o dėl tam tikrų semantinių priežasčių (tokių depik-

²² Derinimas siaurąja prasme suprantamas kaip derinimo daviklio formos kopijavimas, o derinimas plačiau prasme – kaip derinimo gaviklio formos parinkimas pagal derinimo daviklį. Plg. su Labučio (1994 I: 18–19) pilnuoju ir nepilnuoju derinimu.

tyvų pavyzdžiai bus aptarti vėliau). Bet lietuvių kalboje yra vartojami ne tik „nederinamieji“ įnagininko linksnio depiktyvai, bet ir derinamieji depiktyvai, gaunantys įnagininko linksnį būtent dėl derinimo su pagrindinio predikato argumentu (kaip ir, pvz., kroatų (žr. Šarić 2008: 298) bei slovėnų (žr. 15 išnašą) kalbose; tokie atvejai neminimi nei Valeckienės straipsnyje (1967), nei *Lietuvių kalbos gramatikoje* (1976), nei *Dabartinės lietuvių kalbos gramatikoje* (1996), nei *Lietuvių kalbos enciklopedijoje* (2008)). Šie depiktyvai gali būti išreikšti įvairiomis kalbos dalimis, pvz.:

- depiktyvas, išreikštas būdvardžiu, pvz.:

(50) *Ropių košė panaši į bulvių, ja (dar šilta) reikia aptepti skaudamą vietą ir šiltai aprišti. Šios priemonės padeda sumažinti skausmą.* (<http://www.sveikaszmogus.lt/index.php?pa-grid=rudens&lid=2&rodyti=str&strid=36585&subtema=118>)

- depiktyvas, išreikštas dalyviu, pvz.:

(51) *Džiaukis sūnum dar nesuaugusiu.* (Labutis 1992: 53)

- depiktyvas, išreikštas skaitvardžiu, pvz.:

(52) *Juo pirmu ji patikėjo.*

- depiktyvas, išreikštas įvardžiu, pvz.:

(53) *Turėti vargdienio dvasią – reiškia suprasti savo bejėgiškumą ir menkumą prieš Dievą, pasitikėti Juo ir tik Juo vienu.* DLKT

- depiktyvas, išreikštas daiktavardžiu, pvz.:

(54) *Motina didžiuojasi sūnumi pirmūnu.*

- depiktyvas, išreikštas konstrukcija su *kaip*, pvz.:

(55) *Juo kaip geradariu ji patikėjo.*

Kaip kilmininko bei galininko linksnių depiktyvų atveju, įnagininko depiktyvas irgi gali nurodyti į prielinksninę konstrukciją, jis irgi derinamas su prielinksninės konstrukcijos vardažodžiu ir reiškiamas skirtingomis kalbos dalimis, pvz.:

- depiktyvas, išreikštas būdvardžiu, pvz.:

(56) *Su juo girtu nesusikalbėsi.* (Labutis 1992: 53–54)

- depiktyvas, išreikštas įvardžiu, pvz.:

(57) *Jėzus sako: eik ir kalbėkis su juo vienu.* DLKT

- depiktyvas, išreikštas daiktavardžiu, pvz.:

(58) *Su manim dar visai mergaitė norėjo žaisti ir paaugę kiemo vaikai.*

1.6. Vietininkas

Kai kuriose kalbose pasitaiko ir vietininko linksnio depiktyvų, bet, kaip ir įnagininko atveju, ši linksnį depiktyvas dažniausiai įgyja ne dėl derinimo su pagrindinės predikacijos argumentu (tokių depiktyvų pavyzdžių bus pateikta vėliau). Bet lietuvių kalboje, kaip ir, pvz., slovėnų (žr. 15 išnašą) ir kroatų (žr. Šarić 2008: 298) kalbose, įmanomi ir derinamieji vietininko depiktyvai (tokie atvejai neminimi nei Valeckienės straipsnyje (1967), nei *Lietuvių kalbos gramatikoje* (1976), nei *Dabartinės lietuvių kalbos gramatikoje* (1996), nei *Lietuvių kalbos enciklopedijoje* (2008)). Jų pasitaiko labai mažai, pavyzdžių su vietininko depiktyvais rasta tik 5. Jie, kaip ir anksčiau išvardytais atvejais, išreiškiami įvairiomis kalbos dalimis, pvz.:

- depiktyvas, išreikštas būdvardžiu, pvz.:

(59) *Risčia kad pasileidau lėkti ir tik vienu kvapu priemenėje atsidūriau **dar šiltoje**.*

- depiktyvas, išreikštas dalyviu, pvz.:

(60) *Laiške vis dar **neatplėštame** slypėjo baisi naujiena.*

- depiktyvas, išreikštas konstrukcija su *kaip*, pvz.:

(61) *Juk Lietuvoje **kaip demokratinėje valstybėje** turėtų būti žodžio laisvė.*

Tokius derinamuosius depiktyvus mini ir Vaičiulytė-Semėnienė; pagal jų sąsają su aplinkybinės reikšmės linksniu ji vadina juos aplinkybiniais (adverbialiniais) (Vaičiulytė-Semėnienė 2007b: 116).

Apibendrinti sintaksinių depiktyvų linksnių ir formų vartojimo atvejai pateikiami 1 lentelėje.

1 LENTELĖ. Sintaksiniai depiktyvai

Derinimo gaviklio forma	Depiktyvo (derinimo gaviklio) linksnis						Iš viso
	Nom.	Gen.	Dat.	Acc.	Instr.	Loc.	
Būdvardis	128	25	28	67	5	2	255
Dalyvis	104	24	11	81	5	2	227
Skaitvardis	28	2	6	5	2		43
Įvardis	36	9	15	15	1		76
Daiktavardis	20	3	11	18	7		59
<i>kaip</i> + daiktavardis	64	9	6	40	6	1	126
<i>kaip</i> + būdvardis	6		1	2			9
Iš viso	386	72	78	228	26	5	795

2. SEMANTINIAI DEPIKTYVAI

Depiktyvai ne visada derinami su pagrindinės predikacijos argumentu linksniu. Tokie depiktyvai, kaip ir tipiškai (derinamieji) depiktyvai, yra susiję su vienu iš pagrindinės predikacijos argumentų, bet morfosintaksiškai žymimi kitokiu nei argumento linksniu: jie gali būti išreikšti daiktavardžio ir skaitvardžio įnagininku ar vietininku, padalyviu, prielinksnine ar daiktavardine konstrukcija (įnagininkas ar kilmininkas su priklausomais žodžiais). Dar vienas faktas, leidžiantis tokius predikatyvus laikyti depiktyvais, yra tai, kad kai kuriais atvejais tokie depiktyvai su pagrindinės predikacijos argumentais derinami gimine ir / ar skaičiumi (apie tai bus kalbama toliau). Jeigu derinimą suprastume plačiau prasme²³, kaip aprašyta skyriuje 2.5, tokius depiktyvus irgi galėtume laikyti derinamaisiais (sintaksiniais). Kadangi ne visi čia aptariami depiktyvai rodo derinimą gimine ir / ar skaičiumi, šiame darbe visi depiktyvai, orientuoti į vieną pagrindinio predikato argumentų, bet morfosintaksiškai reiškiami kitokiais nei tipiško (derinamojo) depiktyvo būdais, t. y. nederinimu (siaurąja prasme), bus vadinami semantiniais depiktyvais²⁴. Be to, tokie predikatyvai reikšmingai papildo pagrindinę predikaciją ir, skirtingai nuo būtinųjų predikatyvų, gali būti praleisti, kas skatina juos laikyti laisvaisiais predikatyvais²⁵.

2.1. Predikatyvai, reiškiami daiktavardžio **įnagininku** ir susiję su kitą linksnį turinčiu derinimo davikliu (paprastai, kaip rodo surinkti pavyzdžiai, su sakinio subjektu), laikomi depiktyvais ir užsienio, ir naujausiuose lietuvių kalbotyros darbuose, plg.:

- (62) *1976 m. išvyko pas vyrą į JAV ir papildė Bostono lietuvių ansamblio gretas. Dirba draudimo bendrovėje kompiuterių programuotoja. Augina du sūnus.* DLKT
- (63) *Dvylika brolių dieną juodvarniais lakstė, naktį žmonėmis viename kalne gyveno.* (Balkevičius 1963: 109)
- (64) *Darbams talkininkų neturėtų stigti. Atvažiavai vienas ar būriu, padirbėjai iš peties, užsirašei Belvederio atstatymo knygoje ir... iki greito pasimatymo.* (DLKT)

²³ Dar plg. Himmelmanno ir Schultze-Berndt teiginį: „Agreement, as usually understood, involves the categories of gender, number and / or case“ (Himmelmann, Schultze-Berndt 2005: 62).

²⁴ Šį terminą Vaičiulytė-Semėnienė vartoja tik antriniams predikatyvams, išreikštiems daiktavardinėmis ar prielinksninėmis konstrukcijomis, įvardyti (Vaičiulytė-Semėnienė 2007b: 116).

²⁵ Holvoetas ir Mikulskas nurodo, kad tam tikrais atvejais praleidus depiktyvą sakinyje galėtų būti laikomas užbaigtas tik su didelėmis išlygomis, kadangi žodžių tvarka sakiniuose „atspindi kitą, nei originalių sakinių, aktualiąją skaidą“ (Holvoet, Mikulskas A: 3). Iš tikrųjų nustatant, ar depiktyvas yra laisvasis, ar būtinas buvo atsižvelgiama į tai, ar sakinyje, praleidus depiktyvą, lieka struktūros ir prasmės atžvilgiu visavertis, taisyklingas, ar ne. Plg. su Nichols (1981: 17): „the removal of non-governed predicate nominals affects the communicative structure and completeness of sense, but does not render the construction ungrammatical“.

Predikatyvai *programuotoja, juodvarniais, žmonėmis, būriu* šiuose sakiniuose būtų laikomi depiktyvais ir Nichols (1978b: 122), ir Schultze-Berndt su Himmelmannu (2004: 87–88), ir Winfried Boederio (2005: 203), ir Vaičiulytės-Semėnienės (2007b: 117), ir Holvoeto su Mikulsku (B: 4–5; Holvoet 2008: 126)²⁶. Vaičiulytė-Semėnienė nurodo, kad „derinamojo linksnio ir / arba įnagininko vartojimas yra formalus rodiklis, kad sakinyje modifikatoriumi einantis vardažodis gali būti depiktyvas“ (Vaičiulytė-Semėnienė 2007b: 117). Nichols irgi išskiria įnagininką kaip ypatingą priemonę žymėti antrinius predikatyvus rusų kalboje (žr. Nichols 1978b, 1981). Holvoetas teigia, kad „nepaisant leksinių ribojimų nematyti pagrindo, dėl ko tokius įnagininkus turėtume pripažinti veiksmažodžių valdomais būtiniais predikatyvais: nors su kai kuriais veiksmažodžiais šis įnagininkas yra reguliariai vartojamas, jis nėra jų reikalaujamas“ (Holvoet, Tamulionienė 2005: 135). Be to, ir kitose kalbose esama tendencijų antrinius daiktavardžio predikatyvus žymėti įnagininku. Nichols (1978b: 124) mano, kad faktorius, nulemiantis, ar antriniam predikatyvui bus parinktas derinamasis, ar nederinamasis linksnis, yra semantinis, o ne sintaksinis²⁷ (dar šiuo klausimu žr. Filip 2001: 3–4). Ji nurodo tokius rusų kalboje²⁸ derinimą / nederinimą galinčius įtakoti veiksnius: veiksmažodžio laikas ir veikslas, ar veiksmažodis yra teigiamasis, ar neigiamasis, žodžių tvarka, giminė, kalbos dalis, kuria reiškiamas antrinis predikatyvas, pagrindinio argumento, su kuriuo siejamas predikatyvas, linksnis (apie depiktyvų žymėjimą įnagininku daugiau žr. Schultze-Berndt, Himmelmann 2004: 87–88; Himmelmann, Schultze-Berndt 2005: 64–65; Vaičiulytė-Semėnienė 2007b: 121; Heringa 2009: 3–4 ir ten nurodytą literatūrą). Tokie depiktyvai randami ne tik su predikatais, reiškiančiais įvairių funkcijų atlikimą arba pavedimą, pvz., *Mano vyras dirba dak-*

²⁶ Iš Valeckienės, Ulvydo ir Ambrazo pateiktų apibrėžimų ir pavyzdžių peršasi prielaida, kad autoriai predikatyviniais pažymintais – vadinasi, depiktyvais – laiko tik predikatyvus, išreikštus įnagininku su struktūriškai būtinu priklausomu žodžiu (žr. Valeckienė 1967: 100; Ulvydas, red., 1976: 451; Ambrazas, red., 1996: 490, 627). Neaišku, kaip, jų nuomone, reikėtų traktuoti vieną įnagininką be priklausomų žodžių.

²⁷ „The factors determining the choice of agreement vs. non-agreeing case are subtle and primarily semantic rather than syntactic“ (Nichols 1978b: 124); „copredicates may or may not be morphologically dependent on the controller (a word is morphologically dependent on another if it takes its morphological form from the latter by government or agreement), depending on language typology and the morphological nature of the copredicate itself“ (Nichols 1978a: 331).

Gerdas Hentschelis (2005) nustatė predikatyvų hierarchiją – PIRMINIS (DAIKTAVARDŽIO) PREDIKATYVAS < ANTRINIS PREDIKATYVAS (< DEPIKTYVAS < KOMPLEMENTAS) – pagal kurią, kuo dešiniau hierarchijoje skiriamas predikatyvas, tuo dažnesnis daiktavardžio įnagininkas. Daugiau žr. Vaičiulytė-Semėnienė (2007a).

²⁸ Rusų kalboje vardažodiniai antriniai predikatyvai yra įnagininko linksnio arba derinami su derinimo davikliu.

taru²⁹, bet gali turėti ir vienas prototipiškiausių depiktyvo reikšmių: gyvenimo tarpsnio (sakiny (65)), funkcijos, vaidmens (sakiniai (62), (68)), kiekio, kolektyviškumo (sakiny (64)), pasiskirstymo (sakiny (66)) bei tam tikros būsenos (sakiny (67))³⁰. Įnagininko depiktyvai gali būti susiję su subjektu ir naudininko bei galininko objektais, pvz.:

- depiktyvas apibūdina subjektą:

(65) *Piemenė ji tenkinosi guoliu geldoje.* (Šukys 1998: 235)

(66) *Pirmokai eina poromis.* (vertimas iš Himmelman, Schultze-Berndt 2005: 35)³¹

- depiktyvas apibūdina naudininko objektą:

(67) *Sunku gyventi Maskvoje viengungiu.*

- depiktyvas apibūdina galininko objektą:

(68) *Direktorius savo meilužę įdarbino sekretore.* (Holvoet, Mikulskas B: 4)

Tokie depiktyvai visada derinami su pagrindinio predikato argumentu skaičiumi, dažniausiai ir gimine.

2.2. Vietininkas irgi žinomas kaip vienas iš depiktyvų rodiklių (žr. Schultze-Berndt, Himmelman 2004: 88–90, 115–117; Himmelman, Schultze-Berndt 2005: 38–39). Vietininko depiktyvai ne apibūdina visos situacijos vietą, kaip aplinkybių atveju, o išreiškia vieno pagrindinės predikacijos argumento būklę, pvz., sakinyje *Virėjas paruošė viščiuką saldžiarūgščiamė padaže* nurodoma viščiuko būklė, o ne pasakoma, kad pats veiksmas vyksta padaže (daugiau žr. Himmelman, Schultze-Berndt 2005: 38–39, 65; Šarić 2008: 322). Tokie predikatyvai Valeckienės straipsnyje (1967: 100–101) ir *Lietuvių kalbos gramatikoje* (Ulvydas, red., 1976: 451–452) irgi laikomi predikatyviniais pažymintais, vadinasi, depiktyvais, o *Dabartinės lietuvių kalbos gramatikoje* (1996) ir *Lietuvių kalbos enciklopedijoje* (2008) neminimi. Vietininko depiktyvais gali būti išreikšta prototipiškiausia būsenos reikšmė (sakiniai (69), (71)), kiekio reikšmė (sakiniai (70), (72)), gyvenimo tarpsnio reikšmė (sakiny (73)).

²⁹ Vaičiulytė-Semėnienė (2007a: 86) linkusi manyti, kad su funkcionavimo reikšmės veiksmažodžiais vartojami įnagininkai laikytini tų veiksmažodžių komplementais, vadinasi, būtinaisiais predikatyvais. Jai pritarė ir Mikulskas (2007: 126, 130). Vėliau pasiūlyta tokius predikatyvus laikyti tarpiniais tarp laisvųjų ir būtinųjų antrinių predikatyvų (Holvoet, Mikulskas B: 5). Autorė linkusi šiuos predikatyvus laikyti laisvaisiais, nes juos praleidus sakiniai netampa netaisyklingi ir beprasmiai (dar žr. 25 išnašą), o pavartotas sakinyje predikatyvas papildo, patikslina pagrindinę sakinio mintį (plg. faktą, kad iš 521 sakinio su veiksmažodžiu *dirba*, pateikto vienoje DLKT dalyje, tik keturiuose sakiniuose buvo pavartotas įnagininko predikatyvas).

³⁰ Depiktyvų reikšmių hierarchija pateikta 2.1 skyriuje, 18 išnašoje.

³¹ Kiekio pasiskirstymo (angl. *distributivity*) adjunktai irgi laikomi depiktyvais (žr. Himmelman, Schultze-Berndt 2005: 35; Kutscher, Genč 2005: 254; Vaičiulytė-Semėnienė 2007b: 124–125).

(69) *Stovi medis baimėj* (plg. išsigandęs) iki ryto. (Šukys 1998: 312)

(70) **Penkiese** grįžo jie plentu. (Ambrazas, red., 1996: 423)³²

Vietininko depiktyvai gali būti susiję su subjektu, naudininko bei galininko objektais ir prielinksnine konstrukcija pvz.:

- depiktyvas apibūdina subjektą:

(71) *Monika pabudo karštyje, didelėmis pastangomis išsivadavusi iš sapno, ir puolė ieškoti vyro.* (Ulvydas, red., 1976: 452)

- depiktyvas apibūdina naudininko subjektą:

(72) – *Galima dviese, trise ar penkiese gyventi krūvoje ir namai bus tušti, – sako Danielius.* DLKT

- depiktyvas apibūdina galininko objektą:

(73) *Formuojantis idealistinei pasaulėžiūrai, daug prisidėjo mokytojai, klasės draugai, žodžiu, tie, kurie mane supo jaunystėje* (plg. jauną)³³. DKLT

- depiktyvas apibūdina prielinksninę konstrukciją:

(74) *Akys žiūri ir neatsižiūri į tuos kalnus saulės spinduliuos.* (Šukys 1998: 320)

2.3. Prie šių semantinių depiktyvų galima priskirti ir predikatyvus, reiškiamus **padalyviais**. Jonas Jablonskis ir Jonas Balkevičius padalyvio predikatyvus aptaria kartu su derinamaisiais galininko ir kilmininko predikatyvais ir laiko juos suvestiniais papildiniais (žr. Jablonskis 1911: 472–474; Balkevičius 1963: 193–195). Váleckienė (1967: 114–115) tokius predikatyvus laiko atskiru predikatyvinių pažyminių vartosenos atveju³⁴. V. Labutis juos laiko suvestiniais papildiniais, jis rašo: „yra sudėtingų sudėtinių papildinių, sudarančių antrinį predikatinį centrą. Tokį sudėtinį objektą pirmiausia sudaro kilmininkas ar galininkas su padalyviu ar jo pozicijoje pavartojamu veikiamosios rūšies dalyviu“ (Labutis 1994 II: 57–58, 1998: 276–277).

³² Skaitvardį *penkiese* laikyti depiktyvu leidžia keli faktai: pirma, skaitvardžio orientacija į pagrindinio predikato argumentą (subjektą *jie*), o ne į įvykį (*grįžo*); antra, tai, kad laiko atžvilgiu depiktyvu reiškiamą būseną sutampa su pagrindiniu predikatu reiškiamu veiksmu; trečia, skaitvardis nėra veiksmožodžio reikalaujamas, vadinasi, nebūtinai; ketvirta, skaitvardis su veiksmiu nesudaro daiktavardinio junginio; penkta, parafrazė, būdinga tikriesiems depiktyvams: *Jie grįžo plentu* ir *Jie buvo penkiese*; šešta, skaitvardžio vieta sakinyje. Apie depiktyvinius skaitvardžius dar žr. Schultze-Berndt, Himmelmann 2004: 108t; Boeder 2005: 212; McGregor 2005: 178–196; Šarić 2008: 320–321.

³³ Šiame sakinyje *jaunystėje* nėra veiksmožodžio *supo* reikalaujamas argumentas. Šis vietininkas apibūdina įvardį *mane*, nurodo jo ypatybę: *supo mane, kai aš buvau jaunas*.

³⁴ Tokie atvejai neminimi nei *Lietuvių kalbos gramatikoje* (1976), nei *Dabartinės lietuvių kalbos gramatikoje* (1996), nei *Lietuvių kalbos enciklopedijoje* (2008).

Prie šių suvestinių papildinių V. Labutis siūlo priskirti ir „visus papildinius su dvigubo ryšio būdvardiškaisiais žodžiais“, t. y. konstrukcijas su dvejetainiais linksniais. Kadangi visi minėti atvejai straipsnio autorės laikomi depiktyvais, tai ir predikatyvus, išreikštus padalyviais, autorė linkusi priskirti prie depiktyvų. Tai, kad padalyviai yra nebūtinai, veiksmožodžio nereikalaujami, kad jais nurodoma daikto, būtybės būseną vyksta tuo pat metu, kaip ir pagrindinis veiksmas, kad jie yra orientuoti į pagrindinio predikato argumentą, rodo padalyvių panašumą į tipinius sintaksinius (derinamuosius) antrinius predikatyvus. Be to, jiems būdinga prototipiškiausia depiktyvų būsenos reikšmė. Šios rūšies depiktyvai dažniausiai susiję su galininko ir kilmininko objektais, gali nurodyti ir į subjektą, pvz.:

- depiktyvas apibūdina subjektą:

(75) *Toli, bene antrame marių šone, matyti **praplaukiant** didesnis laivas.* (Ulvydas, red., 1971: 395)

- depiktyvas apibūdina kilmininko objektą:

(76) *Niekas nematė jo **mirštant*** (plg. *mirštančio*). (Šukys 1998: 120)

- depiktyvas apibūdina galininko objektą:

(77) *Pamatė žiburėlį **mirgant*** (plg. *mirgantį*). (Labutis 1998: 277)

(78) *Kai pastebėjau laikrodį **mušus*** (plg. *mušusį*) *visai nelaiku, mane suėmė juokas.* (Ulvydas, red., 1971: 392)

2.4. Predikatyvai, kuriuos sudaro **daiktavardinės (įnagininko ar kilmininko su priklausomais žodžiais) ar prielinksninės konstrukcijos**, A. Valeckienės irgi laikomi predikatyviniais pažyminiiais, taigi depiktyvais (žr. Valeckienė 1967: 100–101)³⁵. Lietuvių kalbos gramatikose tokie predikatyvai priskiriami prie nede-

³⁵ Valeckienė nurodo, kad yra tokių predikatyvinių pažyminių, kurie reiškiami daiktavardinėmis ir prielinksninėmis konstrukcijomis ir „su veiksnio vardininku nesiejami ir nereiškia būsenos, tik nurodo, kaip vyksta tarinio veiksmas“ (Valeckienė 1967: 112–113). Valeckienė siūlo juos laikyti aplinkybėmis. Pateikiami tokie pavyzdžiai: *Sprandą savajam nusuksiu, tepareina tik **be arkljo**. Parėjo Džiugas namo **tuščiomis rankomis**, visą savo dienos triušą vokitukui atidavęs.* Atrodo, kad abiem atvejais aptariamas konstrukcijas reikėtų laikyti depiktyvinėmis, nes jos labiau susijusios su sakinių subjektais nei su veiksmožodžiais. Pirmuoju atveju predikatyvu ne apibūdinamas parėjimo būdas, o nurodoma, kas bus, jei vyras pareis vienas, be arkljo. Antruoju atveju nurodoma, kad Džiugas parėjo namo ir, be to, jis nieko neturėjo. Plg. su Boederio pateiktu pavyzdžiu, kuriame konstrukcija *tuščiomis rankomis* yra derinama su derinimo davikliu ir laikoma depiktyvu: *Tkvenistana pativsacem kac-s xel-cariel-s ver gavistumreb* „Aš negaliu išleisti tokio gerbiamo žmogaus kaip tu be vaišių (tuščiomis rankomis)“ (Boeder 2005: 203) bei su sakiniu *Col-švil-ian-ad movida* „Jis atėjo su žmona ir vaikais“ (Boeder 2005: 222), kuriame konstrukcija *su žmona ir vaikais* irgi laikoma draugės reikšmės depiktyvine konstrukcija (dar žr. Schultze-Berndt, Himmelmann 2004: 110–111; Himmelmann, Schultze-Berndt 2005: 36–37).

rinamųjų predikacinių / tarininių pažyminių (žr. Ulvydas, red., 1976: 451–454; Ambrazas, red., 1996: 490–491)³⁶. Labutis (1994 II: 41–42) veiksnio daiktavardines konstrukcijas laiko papildomu tariniu. Vaičiulytė-Semėnienė (2007b: 116) juos vadina semantiniais depiktyvais, o Holvoetas ir Mikulskas šių predikatyvų depiktyvais nelaiko. Jie tokius junginius siūlo vadinti *orientuotomis aplinkybėmis*, kadangi jų orientacija pasireiškia tik semantiškai, o ne morfosintaksiškai (Holvoet, Mikulskas B: 3–4). Su jais nesutikti leidžia keli faktai: pirma, tų konstrukcijų reikšmė, antra, kartais įžiūrimas derinimas skaičiumi ir, trečia, jau minėta orientacija į pagrindinio predikato argumentą. Pvz., sakinyje *Jau viena bonka stovėjo **aplupta galva ir ištrauktu kamščiu*** (Valeckienė 1967: 100) akivaizdu, kad konstrukcijos *aplupta galva* ir *ištrauktu kamščiu* pažymi sakinio subjektą *bonka*, o ne nurodo stovėjimo būdą. Jeigu šio sakinio subjekto vienaskaitos formą pakeistume daugiskaitos forma, tai ir daiktavardinės konstrukcijos turėtų būti pavartotos daugiskaita: *Jau dvi bonkos stovi **apluptomis galvomis ir ištrauktais kamščiais***. Daiktavardinės konstrukcijos orientacija į subjektą šiame sakinyje akivaizdi, vadinasi, tokio tipo konstrukcijos laikytinos depiktyvais. Dėl derinimo skaičiumi dar plg.:

(79) *Keistai atrodai su šita **barzda*** (plg. *nenusiskutęs*). / *Keistai atrodote su šitomis **barzdomis***.

(80) *Paskui vėl sunkiai atsikėlė, nuslinko į vonią, iš kur grįžo **atsegiotu chalatu***. DLKT / *Paskui ligoniai sunkiai atsikėlė, nuslinko į vonią, iš kur grįžo **atsegiotais chalatais***.

(81) *Daugelis grįžo namo **sudaužytomis širdimis***. (vertimas iš Boeder 2005: 207) / *Vaikinas grįžo namo **sudaužyta širdimi***.

Tokios konstrukcijos gali reikšti emocinę ar psichinę būseną (sakiniai (81), (82), (88)), išvaizdą (sakiniai (80), (83), (84), (85), (86)), draugę / nedraugę (sakiniai (89), (87)). Šios konstrukcijos laikomos depiktyvais ir užsienio kalbininkų, pvz., Nichols (1978a: 330); Müller (2001: 2); Schultze-Berndt, Himmelmann (2004: 89–90); Enfield (2005: 387, 389); Boeder (2005: 220–223); Šarić (2008: 321–322). Šie depiktyvai gali būti įvairių formų ir susiję su subjektu, kilmininko ir galinininko objektais:

- depiktyvas apibūdina subjektą, konstrukcija išreikšta kilmininko linksniu:

(82) *Pabuvusi su vaikais ji visada grįžta namo **geros nuotaikos*** (plg. *linksma*).

- depiktyvas apibūdina subjektą, konstrukcija išreikšta įnagininko linksniu:

(83) *Iš po lovos berniukas buvo ištrauktas nuogas, **surištomis rankomis ir kojomis*** (plg. *supančiotas*), *skudurais **užkimšta burna***. DLKT

³⁶ *Lietuvių kalbos enciklopedijoje* (2008) (skyrius parašytas Ambrazo) prielinksninės konstrukcijos nelaikomos nederinamaisiais tarininiais pažyminiais (Morkūnas, sud., Ambrazas, red., 2008: 536–537).

- depiktyvas apibūdina subjektą, konstrukcija išreikšta prielinksnine konstrukcija:
(84) *Ji be akinių* (plg. *besišypsanti*) *atrodo jaunesnė*.
- depiktyvas apibūdina galininko objektą, konstrukcija išreikšta kilmininko linksniu:
(85) *Įsižiūrėdami tiek į artimąją, tiek į tolimąją savo praeitį, matom ir čia ir ten tokius pat žmones, kaip ir mes patys, arba, kitaip sakant, ten patys save matome, tik šiek tiek **kito-niško pavidalo*** (plg. *pasikeitusius*). (Ulvydas, red., 1976: 452)
- depiktyvas apibūdina galininko objektą, konstrukcija išreikšta įnagininko linksniu:
(86) *Dažnai (Monika) Kaziuką rasdavo užsiverkusį, papumpusiais paakiais*. (Valeckienė 1967: 100)
- depiktyvas apibūdina galininko objektą, konstrukcija išreikšta prielinksnine konstrukcija:
(87) *Tada visi duoną valgė be sviesto* (plg. *vieną*). (Ambrasas, red., 1996: 627)
(88) *Jam buvo klaidiai baisu, kad mamą išveža be sąmonės* (plg. *apalpusią*), *kad... O jeigu mama numirs?* DLKT
- depiktyvas apibūdina kilmininko objektą, konstrukcija išreikšta prielinksnine konstrukcija:
(89) *Juras nepametė jos su vaiku – nepames ir su penkiais*. (Valeckienė 1967: 100)

Visi apibendrinti semantinių depiktyvų linksnių ir formų vartojimo atvejai pateikiami 2 lentelėje.

2 LENTELĖ. Semantiniai depiktyvai

Derinimo daviklio linksnis	Depiktyvo (derinimo gaviklio) linksnis / forma / konstrukcija									Iš viso
	Daikt. Instr.	Loc.		Padalys	Daiktav. konstr.		Prielinksn. konstr.			
		Daikt.	Skaitv.		Gen.	Instr.	Gen.	Acc.	Instr.	
Nom.	22	26	3	2	2	29	12	3	17	116
Gen.				20					1	21
Dat.	2	2								4
Acc.	3	6		33	2	8			3	55
Iš viso	27	34	3	55	4	37	12	3	21	
		37			41		36			196

3. IŠVADOS

Iš 991 surinkto depiktyvinių antrinių predikatyvų pavyzdžio 795 pavyzdžiai yra sintaksinių depiktyvų, o 196 – semantinių depiktyvų. Vadinasi, lietuvių kalboje daugiausia vartojami tipiniai sintaksiniai (derinamieji) antriniai predikatyvai (žr. 1 ir 2 lenteles).

Derinimas linksniu laikytinas tipiniu depiktyvų raiškos būdu, bet ne būtina sąlyga, nes esama ir tokių antrinės predikacijos atvejų, kurių raiška nėra derinama. Ir sintaksinių, ir semantinių depiktyvų atveju svarbiausia jų semantinė sąsaja su subjektu, objektu ar aplinkybe (kitais tariant, konceptuali sąsaja su referentu, tai, kas apibūdinama – veiksmožodis ar jo argumentas), o ne depiktyvo derinimas ar nederinimas linksniu su veiksmožodžio argumentu, kas visų pirma priklauso nuo semantikos.

Nustatyta, kad depiktyvai dažniausiai išreiškiami vardininko linksniu (386 pavyzdžiai), kiek rečiau galininku (231 pavyzdys), dar rečiau įnagininku (111 pavyzdžių), rečiausiai kitais linksniais: kilmininku (88 pavyzdžiai), naudininku (78 pavyzdžiai) bei vietininku (42 pavyzdžiai). Gali būti išreikšti ir belinksne forma – padalyviais (55 pavyzdžiai). Taigi, gauname tokią depiktyvų formų hierarchiją: **VARDININKAS > GALININKAS > ĮNAGININKAS > KILMININKAS > NAUDININKAS > PADALYVIS > VIETININKAS**. Vadinasi, labiausiai tikėtinos depiktyvo formos yra vardininko, galininko ar įnagininko linksniai, o mažiausiai tikėtinas – vietininko linksnis (žr. 3 lentelę).

Idomi ir depiktyvų išraiška kalbos dalimis. Daugiausia pavyzdžių buvo surinkta su depiktyvais, išreikštais būdvardžiais (255 pavyzdžiai) ir dalyviais (227 pavyzdžiai), kiek mažiau – su depiktyvais, išreikštais konstrukcija *kaip* + daiktavardis / būdvardis (135 pavyzdžiai) ir vien daiktavardžiais (120 pavyzdžių), dar mažiau – su išreikštais įvardžiais (76 pavyzdžiai) ir padalyviais (55 pavyzdžiai), mažiausiai – su skaitvardžiais (46 pavyzdžiai), daiktavardinėmis konstrukcijomis (41 pavyzdys) ir prielinksninėmis konstrukcijomis (36 pavyzdžiai). Galima sudaryti tokią kalbos dalių hierarchiją: **BŪDVARDIS > DALYVIS > KAIP + DAIKTAVARDIS / BŪDVARDIS > DAIKTAVARDIS > ĮVARDIS > PADALYVIS > SKAITVARDIS > DAIKTAVARDINĖ KONSTRUKCIJA > PRIELINKSNINĖ KONSTRUKCIJA**. Vadinasi, lietuvių kalboje depiktyvai dažniausiai reiškiami ne tik būdvardžiais bei dalyviais, bet ir daiktavardžiais bei konstrukcijomis *kaip* + daiktavardis.

Lietuvių kalba skiriasi nuo daugelio kalbų tuo, kad joje vartojami laisvieji rezultatiniai antriniai predikatyvai (depiktyvai), išreikšti ne tik įvairiomis kalbos dalimis (būdvardžiais, dalyviais, skaitvardžiais, įvardžiais, daiktavardžiais, padalyviais), bet ir įvairiais linksniais (vardininku, kilmininku, naudininku, galininku, įnagininku).

ku ir vietininku) bei konstrukcijomis (daiktavardinėmis, prielinksninėmis ir *kaip* + daiktavardis / būdvardis). Skirtingai nuo ankstesnių darbų, kuriuose daugiau ar mažiau aptartas depiktyvų žymėjimas, nustatyta, kad:

1. sintaksiniai (derinamieji) depiktyvai, nors ir retai, bet gali būti įnagininko ir vietininko linksnių formos (žr. skyrius 2.5, 2.6);
2. sintaksiniais depiktyvais laikytinos tik tokios daiktavardžio ar būdvardžio konstrukcijos su *kaip*, kurios nereiškia lyginimo;
3. visų linksnių sintaksiniai depiktyvai gali būti išreikšti įvairiomis kalbos dalimis (būdvardžiais, dalyviais, skaitvardžiais, įvardžiais, daiktavardžiais; žr. 2 skyrių ir 1 lentelę);
4. semantiniais depiktyvais laikytinos ne tik daiktavardinės (įnagininko ar kilmininko su priklausomu žodžiu), bet ir prielinksninės konstrukcijos, vienas įnagininkas ar vietininkas (nesuderintas linksniu su pagrindinio predikato argumentu, į kurį jis orientuotas) ir padalyviai (žr. 3 skyrių);
5. semantiniai depiktyvai dažniausiai reiškiami daiktavardžiais ir padalyviais, kiek mažiau – daiktavardinėmis ir prielinksninėmis konstrukcijomis; gali būti išreikšti ir skaitvardžiais (žr. 3 skyrių ir 2 lentelę).

3 LENTELĖ. Derinimo daviklių ir gaviklių linksniai bei formos

		Derinimo gaviklio linksnis						Derinimo gaviklio forma / konstrukcija										Iš viso			
		Nom.	Gen.	Dat.	Acc.	Instr.	Loc.	Padalyvis	<i>kaip</i> + daiktav. / būdv.					Daiktav. konstr.		Prielink. konstr.					
									Nom.	Gen.	Dat.	Acc.	Instr.	Loc.	Gen.	Instr.	Gen.		Acc.	Instr.	
Derinimo daviklio linksnis	Nom.	315				22	29	2	71							2	29	12	3	17	502
	Gen.		63					20		9										1	93
	Dat.			72		2	2				6										82
	Acc.				186	3	6	33				42			2	8				3	283
	Instr.					20							6								26
	Loc.						4							1							5
Iš viso		315	63	72	186	47	41	55	71	9	6	42	6	1	4	37	12	3	21	991	
								135					41		36						

LITERATŪRA IR ŠALTINIAI

Ambrasas Vytautas, red., 1996: *Dabartinės lietuvių kalbos gramatika*. Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidybos institutas.

Balkevičius Jonas 1963: *Dabartinės lietuvių kalbos sintaksė*. Vilnius: Valstybinė politinės ir mokslinės literatūros leidykla.

Boeder Winfried 2005: Depictives in Kartvelian. – *Secondary predication and Adverbial Modification: The typology of depictives*, ed. by Nikolaus P. Himmelmann, Eva Schultze-Berndt. Oxford University Press, 2005, 201–236.

Brown Keith, Miller Jim, ed., 1999: *Concise encyclopedia of grammatical categories*. Elsevier.

Corbett Greville G. 1998: Agreement in Slavic. www.indiana.edu/~slavconf/linguistics/corb.pdf.

Corbett Greville G. 2003: Agreement: Terms and Boundaries. – *The Role of Agreement in Natural Language: TLS 5 Proceedings*, ed. by William E. Griffin, Texas Linguistics Forum 53, 109–122. www.surrey.ac.uk/LIS/SMG/projects/agreement/Papers/texas.pdf.

Čižik-Prokaševa Veslava 2010: Laisvieji antriniai predikatyvai. – *Lietuvių kalba* 4, 1–19. <http://www.lietuviukalba.lt/index.php?id=160>.

DLKT – Kauno Vytauto Didžiojo universiteto kompiuterinės lingvistikos centro dabartinės lietuvių kalbos tekstynas. <http://donelaitis.vdu.lt>.

Enfield Nicholas J. 2005: Depictive and other secondary predication in Lao. – *Secondary predication and Adverbial Modification: The typology of depictives*, ed. by Nikolaus P. Himmelmann, Eva Schultze-Berndt. Oxford University Press, 379–391.

Filip Hana 2001: The Semantics of Case in Russian Secondary Predication. – *Semantics and Linguistic Theory (SALT)* 11. Ithaca: CLC Publications, Department of Linguistics, Cornell University, 192–211.

Griffin William E. 2003: *The Role of Agreement in Natural Language: TLS 5 Proceedings*. Texas Linguistics Forum 53.

Haider Hubert 1985: The Case of German. – *Studies in German Grammar (Studies in Generative Grammar 21)*, ed. by Jindřich Toman. Dordrecht: Foris Publications Holland, 23–64.

Hentschel Gerd 2005: *Morphosyntaktische Markierung sekundärer Prädikate* (rankraštis).

Heringa Herman 2009: How depictives and appositive adjectives are different. http://www.let.rug.ne/~heronga/handout_tabu2009.pdf.

Himmelmann Nikolaus P., Schultze-Berndt Eva 2005: Issues in the syntax and semantics of participant-oriented adjuncts: an introduction. – *Secondary predication and Adverbial Modification: The typology of depictives*, ed. by Nikolaus P. Himmelmann, Eva Schultze-Berndt. Oxford University Press, 1–67.

Himmelmann Nikolaus P., Schultze-Berndt Eva, eds., 2005: *Secondary predication and Adverbial Modification: The typology of depictives*. Oxford University Press.

Holvoet Axel 2003: Laisvieji predikatyvai ir jų sintaksiniai ryšiai. – *Sintaksinių ryšių tyrimai (Lietuvių kalbos gramatikos darbai 1)*, red. Axel Holvoet, Artūras Judžentis. Vilnius: Lietuvių kalbos institutas, 67–78.

Holvoet Axel 2009a: Argumentų hierarchijos ir gramatinės funkcijos. – *Gramatinių funkcijų prigimtis ir raiška (Acta Salensia 1)*, red. Axel Holvoet, Rolandas Mikulskas. Vilnius: Vilniaus Universitetas, Asociacija „Academia Salensis“, 1–36.

Holvoet Axel 2009b: *Bendrosios sintaksės pagrindai (Bibliotheca Salensis 4)*. Vilnius: Vilniaus Universitetas, Asociacija „Academia Salensis“.

Holvoet Axel 2009c: Difuziniai subjektai ir objektai. – *Gramatinių funkcijų prigimtis ir raiška (Acta Salensia 1)*, red. Axel Holvoet, Rolandas Mikulskas. Vilnius: Vilniaus Universitetas, Asociacija „Academia Salensis“, 37–67.

Holvoet Axel, Judžentis Artūras 2003: Sintaksinių ryšių tipai. – *Sintaksinių ryšių tyrimai (Lietuvių kalbos gramatikos darbai 1)*, red. Axel Holvoet, Artūras Judžentis. Vilnius: Lietuvių kalbos institutas, 11–35.

Holvoet Axel, Judžentis Artūras 2005: Sintaksinės priklausomybės tipai: papildymai ir patikslinimai. – *Gramatinių funkcijų tyrimai (Lietuvių kalbos gramatikos darbai 3)*, red. Axel Holvoet, Rolandas Mikulskas. Vilnius: Lietuvių kalbos institutas, 11–38.

Holvoet Axel, Judžentis Artūras, red., 2003: *Sintaksinių ryšių tyrimai (Lietuvių kalbos gramatikos darbai 1)*. Vilnius: Lietuvių kalbos institutas.

Holvoet Axel, Mikulskas Rolandas A: Būtinieji predikatyvai. www.lki.lt/LKI_LT/images/padaliniai/Gramatikos_skyrius/Būtinieji%20predikatyvai.pdf.

Holvoet Axel, Mikulskas Rolandas B: Laisvieji antriniai predikatyvai. www.lki.lt/LKI_LT/images/Padaliniai/Gramatikos_skyrius/Laisvieji%20antriniai%20predikatyvai.pdf.

Holvoet Axel, Mikulskas Rolandas, red., 2005: *Gramatinių funkcijų tyrimai (Lietuvių kalbos gramatikos darbai 3)*. Vilnius: Lietuvių kalbos institutas.

Holvoet Axel, Mikulskas Rolandas, red., 2009: *Gramatinių funkcijų prigimtis ir raiška (Acta Salensia 1)*. Vilnius: Vilniaus Universitetas, Asociacija „Academia Salensis“.

Irimia Monica-Alexandrina 2005: Types of secondary predication. – *Toronto Working Papers in Linguistics* 25, 20–29.

Jablonskis Jonas 1911: Lietuvių kalbos sintaksė. – *Jonas Jablonskis. Rinktiniai raštai* 1, sud. Jonas Palionis. Vilnius: Valstybinė politinės ir mokslinės literatūros leidykla, 1957, 435–548.

Jablonskis Jonas 1928: Linksniai ir prielinksniai. Jų vartojimas mūsų kalboje. – *Jonas Jablonskis. Rinktiniai raštai* 1, sud. Jonas Palionis. Vilnius: Valstybinė politinės ir mokslinės literatūros leidykla, 1957, 549–672.

Křížková Helena 1969: Предикативное определение и структура предложения в современном русском языке. – *Slavia* 38, 1–35.

Kutscher Silvia, Genç Sevim N. 2005: On depictive secondary predicates in Laz. – *Secondary predication and Adverbial Modification: The typology of depictives*, ed. by Nikolaus Himmelmann, Eva Schultze-Berndt. Oxford University Press, 237–258.

Labutis Vitas 1992: Rūpinkimės linksnių ir prielinksnių dėstymu mokykloje. – *Lietuvių kalba mokykloje*, sud. Adomas Šoblinskas. Kaunas: Šviesa, 40–57.

Labutis Vitas 1994 I–II: *Lietuvių kalbos sintaksė* 1–2. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla.

Labutis Vitas 1998: *Lietuvių kalbos sintaksė*. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla.

LKŽe – *Lietuvių kalbos žodynas*, elektroninis variantas. Redaktorių kolegija: Gertrūda Naktinienė (vyr. red.), Jonas Paulauskas, Ritutė Petrokienė, Vytautas Vitkauskas, Jolanta Zbarskaitė. Vilnius: Lietuvių kalbos institutas, 2008. www.lkz.lt.

Marušič Franc, Marvin Tatjana, Žaucer Rok 2003: Depictive secondary predication in Slovenian. – *FASL (Formal Approaches to Slavic Languages)* 11. Michigan Slavic Publications, 373–392.

McGregor William B. 2005: Quantifying depictive secondary predicates in Australian languages. – *Secondary predication and Adverbial Modification: The typology of depictives*, eds. by Nikolaus P. Himmelmann, Eva Schultze-Berndt. Oxford University Press, 173–200.

Mikulskas Rolandas 2007: Dėl daiktavardinėmis *kaip* konstrukcijomis reiškiamos antrinės predikacijos pobūdžio. – *Acta Linguistica Lithuanica* 57, 123–155.

Mikulskas Rolandas 2009: Daiktavardinės apozicijos vaidmuo antrinės predikacijos raiškoje. – *Gramatinių funkcijų prigimtis ir raiška (Acta Salensia 1)*, red. Axel Holvoet, Rolandas Mikulskas. Vilnius: Vilniaus Universitetas, Asociacija „Academia Salensis“, 99–124.

Morkūnas Kazys, sud., Ambrazas Vytautas, red., 2008: *Lietuvių kalbos enciklopedija*. Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidybos institutas.

- Müller Stefan 2001: An HPSG Analysis of German Depictive Secondary Predicates. – *Electronic Notes in Theoretical Computer Science* 53.
- Nichols Johanna 1978a: Double dependency? – *CLS* 14, 326–329.
- Nichols Johanna 1978b: Secondary predicates. – *Berkeley Linguistic Society* 4, 114–127.
- Nichols Johanna 1981: Predicate Nominals. A partial surface syntax of Russian. – *Linguistics* 97, California, 1–397.
- Nichols Johanna 1982: Prominence, cohesion, and control: object-controlled predicate nominals in Russian. – *Syntax and Semantics* 15, 319–350.
- Palionis Jonas, sud., 1957: *Jonas Jablonskis. Rinktiniai raštai* 1. Vilnius: Valstybinė politinės ir mokslinės literatūros leidykla.
- Rothstein Susana D. 1985: *The Syntactic Forms of Predication*. Bloomington: Indiana University Linguistics Club.
- Schroeder Christoph, Hentschel Gerd, Boeder Winfried, eds., 2008: *Secondary predicates in Eastern European languages and beyond (Studia Slavica Oldenburgensia* 16). Oldenburg: BIS-Verlag.
- Schultze-Berndt Eva, Himmelmann Nikolaus P. 2004: Depictive secondary predicates in cross-linguistic perspective. *Linguistic Typology* 8(1), 59–131.
- Sližienė Nijolė 1994: *Lietuvių kalbos veiksmažodžių junglumo žodynas* 1. Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidykla.
- Sirtautas Vytautas, Grenda Česys 1988: *Lietuvių kalbos sintaksė*. Vilnius: Mokslas.
- Šarić Ljiljana 2008: Secondary predicates in Croatian. – *Secondary predicates in Eastern European languages and beyond (Studia Slavica Oldenburgensia* 16), ed. by Christoph Schroeder, Gerd Hentschel, Boeder Winfried. Oldenburg: BIS-Verlag, 295–326.
- Šukys Jonas 1980: Dvejetainiai linksniai ir jų varžovas įnagininkas. – *Kalba ir mintis*. Vilnius: Mokslas, 22–29.
- Šukys Jonas 1998: *Lietuvių kalbos linksniai ir prielinksniai: vartosena ir normos*. Kaunas: Šviesa.
- Toman Jindřich, ed., 1985: *Studies in German Grammar (Studies in Generative Grammar* 21). Dordrecht: Foris Publications Holland.
- Ulvydas Kazys, red., 1971: *Lietuvių kalbos gramatika* 2. *Morfologija*. Vilnius: Mintis.

- Ulvydas Kazys, red., 1976: *Lietuvių kalbos gramatika 3. Sintaksė*. Vilnius: Mintis.
- Vaičiulytė-Semėnienė Loretą 2007a: Daiktavardinės *kaip* konstrukcijos kaip analitinis predikatyvų žymėjimo rodiklis. – *Acta Linguistica Lithuanica* 56, 73–101.
- Vaičiulytė-Semėnienė Loretą 2007b: Depiktyvų semantiniai tipai ir jų morfosintaksinis žymėjimas. – *Baltų Filologija* 16(1/2), 113–131.
- Vaičiulytė-Semėnienė Loretą 2010: Konstrukcijų su *būdamas* semantika ir morfosintaksės raiškos polinkiai. – *Lietuvių kalba* 4 (spausdinamas).
- Valeckienė Adelė 1967: Predikatyvinis pažyminytis kaip atskira sakinio dalis. – *Lietuvių kalbotyros klausimai* 9, 97–116.
- Wunderlich Dieter 1997: Cause and the structure of verbs. – *Linguistic Inquiry* 28, 27–68.

Marking of Depictives in Lithuanian

SUMMARY

The article deals with the marking of secondary non-resultative predicates (depictives) in Lithuanian language. In this article, depictives are divided into two groups: syntactic depictives (a depictive agrees with its controller in case) and semantic depictives (a depictive does not agree with its controller in case, but sometimes it agrees with its controller in gender and / or number). In this article, I laboured to show, how depictives in Lithuanian language are different from depictives in other languages, and to supplement the data given in Lithuanian language grammars and studies of syntax. In the end of article, I give two hierarchies: a hierarchy of cases of depictives and a hierarchy of forms of depictives.

In Lithuanian language depictives can be expressed by different parts of speech (adjectives, participles, numerals, pronouns, nouns and gerunds (indeclinable active participles)), they may be used in different cases (in the nominative, in the genitive, in the dative, in the accusative, in the instrumental and in the locative) and can be expressed by noun and prepositional phrases or as '*kaip*' + noun / adjective constructions. It has been determined that:

1. in Lithuanian language syntactic (in concord) depictives are used most commonly;
2. syntactic depictives can be used in the form of the instrumental and the locative cases (agreeing with controller);
3. syntactic depictives can be expressed by adjectives, participles, numerals, pronouns and nouns;
4. semantic depictives can be expressed by nouns (in the instrumental or the genitive) phrases and prepositional phrases, by the instrumental and the locative (doesn't agreeing with controller) and gerunds;

5. depictives (syntactic and semantic) mostly have the nominative and the accusative forms, not so often the instrumental forms and most rare – the locative forms. This may be present by the following hierarchy: NOM > ACC > INSTR > GEN > DAT > INDECLINABLE FORM (GERUND) > LOC;
6. depictives aligns by form so: ADJECTIVE > PARTICIPLE > *Kaip* + NOUN > NOUN > PRONOUN > CONVERB > NUMERAL > NOUN PHRASE > PREPOSITIONAL PHRASE. Consequently, in Lithuanian language depictives are mostly expressed by adjectives, participles and noun or *as* + noun constructions.

Įteikta 2010 m. gruodžio 2 d.

VESLAVA ČIŽIK-PROKAŠEVA

Lietuvių kalbos institutas

P. Vileišio g. 5, LT-10308 Vilnius, Lietuva

El. paštas – veslava@lki.lt